

Civilutskottets betänkande

1979/80:6

med anledning av propositionen 1978/79:213 med redovisning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen jämte motioner

1 Propositionen

Regeringen har i *propositionen 1978/79:213* (bostadsdepartementet); beslutad den 17 april 1979.

dels föreslagit riksdagen att godkänna vad i regeringsprotokollet förordats beträffande utformningen av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. såvitt avser

1. hushållning med jordbruksmark,
2. utveckling av fritidsbebyggelse i områden med geografiska riktlinjer,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av i regeringsprotokollet upptagen redovisning i övrigt.

2 Motionerna

Utskottet har i detta sammanhang behandlat

dels de under allmänna motionstiden väckta motionerna 1978/79:

487 av Bengt Kindbom m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen beslutar uttala att statlig ersättningsmark skall erbjudas markägare som tvingas avstå mark till naturreservat eller annat ändamål.

2077 av Fritz Börjesson m. fl. (c) vari hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär en landsomfattande kartläggning av situationen för i motionen berörda fritidsaktiviteter.

2. att riksdagen hos regeringen begär att en landsomfattande inventering görs av områden som lämpar sig för ifrågavarande aktiviteter, varvid särskilt bör studeras vilka områden som lämpar sig för upprättande av stora tätläger i samband med internationella kongresser,

3. att riksdagen vidare hemställer att regeringen tar initiativ till förhandlingar med Stockholms kommun med syfte att få kommunen att uppskjuta nuvarande planer på att exploatera Skarpnäcksfältet och angränsande områden i avvaktan på att de under punkterna 1 och 2 nämnda studierna genomförs,

2079 av Anna Elisasson m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag med innebörd att statsmakternas godkännande erfordras för slutande av avtal om ledningssträckningar och fasta leveranser av elkraft med andra länder.

dels den med anledning av propositionen 1978/79:115 om riktlinjer för energipolitiken väckta motionen 1978/79:2406 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu är i fråga, hemställs att riksdagen

II.4.C hos regeringen begär omedelbar utredning av skifferbrytningens miljömässiga konsekvenser.

II.4.N uttalar sig för ett utredningsuppdrag till statens vattenfallsverk angående effektivare utnyttjande av Indalsälven. bl. a. genom bättre samreglering av de fall som redan är utbyggda.

dels de med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krangel och onödig byråkrati m. m. väckta motionerna 1978/79:

2462 av Gösta Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu är i fråga och med hänvisning till motiveringen i motionen 1978/79:2458, hemställs att riksdagen

2. beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande ambitionsnivån för den fortsatta fysiska riksplaneringen.

3. beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande behandlingen av fritidsboende i den fysiska riksplaneringen.

2465 av Thorbjörn Fälldin m. fl. vari, såvitt nu är i fråga, hemställs

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om inriktningen av den fysiska riksplaneringen.

dels de med anledning av den i detta betänkande behandlade propositionen 1978/79:213 väckta motionerna 1978/79:

2698 av Sten Svensson (m) och Karl Leuchovius (m) vari hemställs att riksdagen

1. med anledning av redovisningen i propositionen 1978/79:213 uttalar att ett förordnande om naturreservat för Sydbillingens platå ej bör komma till stånd.

2. beslutar att det interimistiska förordnandet enligt 11 § naturvårdslagen skall avvecklas till förmån för ett naturvårdsanpassat skogsbruk,

3. hos regeringen anhåller om översyn av bestämmelserna för dispensförfarande och handläggning av överklagningsärenden i frågor som angivits i motionen.

4. beslutar att berörda markägare skall tillerkännas skälig ersättning för det intrång som bildandet av tillfälliga naturreservat medför.

5. beslutar uttala att ersättningsmark skall garanteras berörda markägare vid bildandet av naturreservat eller vid motsvarande former av intrång på enskilt ägd mark.

2699 av Fritz Börjesson (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att de riktlinjer som anges i propositionen 1978/79:213 när det gäller planerings-

skedet i den fysiska riksplaneringen icke må komma till stånd utan ges ett betydligt mindre restriktivt innehåll.

2700 av Per Olof Håkansson m. fl. (s) vari hemställs

1. att riksdagen inte godkänner vad bostadsministern förordat om utformningen av riktlinjerna för hushållning med jordbruksmark,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att uppdraget till länsstyrelserna i Skåne att upprätta ett markhushållningsprogram bör återkallas och ersättas med ett uppdrag att snarast ta ställning till i vilka avseenden de anser att kommunala anspråk strider mot av riksdagen godkända riktlinjer för den fysiska riksplaneringen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den kommunala tätortsplaneringen inte skall påverkas av andra statliga intressen än sådana som godtagits som riktlinjer i den fysiska riksplaneringen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vad i övrigt i motionen anförts skall beaktas vid bedömningen av planeringsfrågor,

2701 av Ove Karlsson m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om den fysiska planeringen av fjällområdena i Malungs och Älvdalens kommuner,

2702 av Ove Karlsson m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen inför det fortsatta planeringsarbetet som sin mening uttalar att Västerdalälven undantas från sådana utbyggnader att dess stora värde för friluftsliv och naturvärden spolieras.

2703 av Eric Krönmark (m) och Lars Schött (m) vari hemställs att riksdagen uttalar att enskild fritidsbebyggelse i rimlig omfattning må kunna planeras och tillåtas också på Öland.

2704 av Karl Leuchovius (m) och Sten Svensson (m) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående planering av mark och fritidsbebyggelse i Skaraborgs län.

dels de med anledning av propositionen 1978/79:213 väckta motionerna 1979/80:

1 av Rolf Dahlberg (m) vari hemställs att riksdagen ej godkänner de riktlinjer för hushållning med mark och vatten som föreslås i propositionen 1978/79:213,

2 av Per-Olof Strindberg (m) vari hemställs att riksdagen avslår i propositionen angivna restriktiva riktlinjer för enskild fritidsbebyggelse.

11 av Per Bergman m. fl. (s) vari föreslås att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79:213 i motsvarande del inte godkänner vad i regeringsprotokollet förordats beträffande utformningen av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten såvitt avser hushållning med jordbruksmark.

12 av Torsten Gustafsson (c) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande minskad detaljreglering från regeringens sida vid utformningen av kommunernas fritidsbebyggelse.

13 av Sten Svensson (m) och Karl Leuchovius (m) vari föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om fastställelse av det beslut om naturreservat enligt 7 § naturvårdslagen som länsstyrelsen i Skaraborgs län fattade den 15 juni 1979.

37 av Raul Blücher (vpk) och Tore Claeson (vpk) vari hemställs att riksdagen uttalar att en utredning om bevarandevärdena i de större vattendragen i södra Sverige snarast bör ske och att i avvaktan på sådan utredning inget beslut får fattas om det s. k. Kymmenprojektet.

38 av Karl Boo (c) och Rolf Rämgård (c) vari hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående

1. inverkan på kommunernas planeringsansvar, reducering av detaljeringsgraden och styrningen,
2. inverkan på kommunalt medelsbehov,
3. samordning med länsplaneringen.

39 av Lars-Ove Hagberg (vpk) och Tore Claeson (vpk) vari hemställs att riksdagen uttalar att Västerdalälven skall undantas från utbyggnad av sådana projekt som kan äventyra ett säkerställande av naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen.

40 av Bo Lundgren (m) och Wiggo Komstedt (m) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande det fortsatta arbetet med den fysiska riksplaneringen i Kristianstads län.

41 av Gunnar Oskarson (m) och Sven Eric Lorentzon (m) vari hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen angående fortsatt planering av fritidsbebyggelse inom vissa områden, bl. a. på västkusten.

42 av Rune Rydén (m) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär

1. att i samband med den fortsatta fysiska riksplaneringen särskilda CW-områden bör bevaras.
2. att värdet med att inrätta naturreservat ej får äventyras genom otillräckliga bestämmelser.
3. att särskilda medel avsätts för att säkerställa CW-områdena på ett tillfredsställande sätt.

43 av Rolf Rämgård (c) och Karl Boo (c) vari hemställs att riksdagen i

samband med behandling av propositionen 1978/79:213 uttalar att Västerdalälven undantas från ytterligare utbyggnad av vattenkraften,

44 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) vari hemställs

1. att riksdagen avslår regeringens förslag beträffande de ändrade riktlinjerna för hushållning med mark och vatten såvitt avser

a. hushållning med jordbruksmark,

b. utveckling av fritidsbebyggelse i områden med geografiska riktlinjer.

2. att riksdagen i anledning av den i propositionen lämnade redovisningen rörande tillämpningen av den fysiska riksplaneringen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen därom framhållits.

3 Utskottet

3.1 Allmänna synpunkter

I partimotionen 1978/79:2462 (m) yrkandet 2 föreslås riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts rörande ambitionsnivån för den fortsatta fysiska riksplaneringen. Motionen väcktes med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. Motionärernas syfte anges uttryckligt vara att minska det statliga inflytandet över kommunernas planering. Den fysiska riksplaneringen bör, enligt motionärerna, i fortsättningen endast innebära ett ansvar för länsstyrelserna att "i den fortlöpande prövningen av detaljplaner beakta innehållet i den inventering som utförts".

Ett i viss mån likartat synsätt ligger bakom förslaget i motionen 1979/80:44 (m) – att riksdagen skall avslå förslagen beträffande ändrade riktlinjer och med anledning av redovisningen i övrigt ge regeringen till känna vad i motionen framhållits om "tillämpningen av den fysiska riksplaneringen". Motionärerna anför att ett ställningstagande i sak från riksdagens sida bör anstå till dess riksdagen förelagts förslag till ny byggnadslagstiftning. Förslaget utgår i huvudsak från att riksdagsbesluten om riktlinjer i sig inte innebär någon ändring i gällande lagstiftning och därmed inte heller kan inskränka enskilds rätt. Vidare förs fram kritik mot närmast regeringens beslut län för län i vad de avser fritidsbebyggelse – en fråga som närmare behandlas nedan (3.3.2).

Det torde inte från något håll ha hävdats att riksdagens godkännande av riktlinjer för lösning av vissa konfliktfall i planeringen skulle ha en självständig rättighetsinskränkande verkan. Bl. a. byggnadslagstiftningens principinnehåll är och har varit att begränsa markägarens befogenheter till förmån för allmänna intressen. Dessa begränsningar i framför allt markägarens byggnadsrätt preciseras genom samhällsorganens planläggning m. m. Inom samhällssektorn har ansvaret för denna planläggning m. m. i första hand lagts på kommunerna. Det förhållandet att vissa övergripande och

långsiktiga intressen fanns starkt förankrade hos medborgarna även utanför kommunens område ledde fram till överväganden om en hushållning med mark och vatten även från rikssynpunkt. De från dessa utgångspunkter preciserade prioriteringarna av lösningar i konfliktfall har lagts fast genom att de godkänts av riksdagen som riktlinjer för den översiktliga planeringen i olika former på generalplanenivå. Det har redan från början varit klart att de översiktliga riktlinjerna som sådana inte avsetts ha självständig rättslig verkan. En sådan verkan kunde uppstå först i den mån riktlinjerna tillämpades i bl. a. kommunal planläggning enligt byggnadslagstiftningen. De konkreta statliga möjligheterna att utanför samrådets ram påverka den översiktliga planeringen på generalplanenivå har – just med hänsyn till farhågor om ett åsidosättande av den kommunala självstyrelsen – begränsats till åtgärder som kan anses oundgängligen nödvändiga för att riksplaneringens intentioner skall kunna genomföras. Staten har sålunda t. ex. inte möjlighet att i alla lägen få till stånd en fastställd och därmed rättsligt bindande generalplan. Det förhållandet att kommunerna efter samråd och fördjupade studier i allt väsentligt godtagit de värderingar i riktlinjer m. m. som utgått från ett längre och vidare perspektiv än tidigare visar att de ursprungliga förhoppningarna om en positiv kommunal medverkan i arbetet kommit att infrias. De delvis nya utgångspunkterna för övervägandena och framför allt det längre tidsperspektivet har i sin tur lett till en utvecklad kommunal översiktsplanering även i de fall där ett direkt riksintresse inte ställt sådana krav.

Det bör även noteras att regeringens länsvisa beslut också kommer att få vägledande betydelse för dess beslut i enskilda byggnads- och planärenden. Detta ger utrymme för avvägningar i det enskilda fallet.

Under program- och planeringsskedena har emellertid rått och råder – av naturliga skäl – en osäkerhet i många hänseenden eftersom preciserade ställningstaganden saknas. En lika naturlig önskan att inte genom detaljplanelbeslut m. m. föregripa och motverka godtagbara översiktliga planöverväganden har gett till följd konkreta konflikter. Det är också naturligt att denna avvaktande hållning uppfattats som generellt restriktiv och lett till missnöje med vad som uppfattats vara orsaken – den fysiska riksplaneringen som sådan. Dessa följder är emellertid ofrånkomliga under ett uppbyggnadsskede. Å andra sidan har även stat och kommun intresse av att förkorta detta övergångsskede så att kommunala översiktliga planbedömningar kan undanröja ovisshet om anspråkens precisering. Detta är delvis en resursfråga, delvis en fråga om att tid också måste tas för en nödvändig förankring av planintentionerna. Det är emellertid också en fråga om synsättet i de statliga övervägandena – en önskan om alltför noggranna överväganden kan leda till att det avsedda översiktliga syftet skymms av detaljfrågor och frågor som helt bör läggas på kommunala lämplighetsavgöranden.

Mot bakgrund av det anförda har utskottet inte funnit anledning att biträda de förslag som ställts i motionerna 1978/79:2462 (m) yrkandet 2 och 1979/80:44 (m) i här behandlad del.

Vad ovan angetts utgör också principiella motiv för att avstyrka motionen 1979/80:40 (m), som förordar att vissa fritidsbebyggelsefrågor i Kristianstads län skall avgöras av resp. kommun.

I motionen 1979/80:38 (c) ingår bl. a. ett krav på att de kommunala planeringsinsatserna inte skall forceras. Ett motsvarande förslag ingår i yrkandet 4 i motionen 1978/79:2700 (s), där formulerat så att regeringens tidsplan för det fortsatta arbetet måste omprövas.

Utskottet har konstaterat att en grundläggande konflikthantering hittills varit den ovisshet som naturligt råder innan riktlinjerna preciserats i en kommunal översiktlig planering. Detta förhållande är ett skäl att påskynda arbetet. Å andra sidan kan det inte heller krävas att ofta komplicerade planeringsinsatser som kräver insyn och medborgarinflytande alltid skall kunna tidsmässigt inordnas i ett allmängiltigt schema. Det är emellertid enligt utskottets mening inte möjligt för riksdagen att bedöma dessa varierande förhållanden. Det finns inte anledning till annat antagande än att regeringen i sina överväganden tar hänsyn även till de i motionerna åberopade förhållandena. Något uttalande från riksdagens sida bör därför inte göras.

Utskottet noterar utan erinran bostadsministerns uppfattning (prop. s. 9) att fortsatt statligt stöd är nödvändigt för att i landets olika delar garantera en rimlig planeringsnivå och stödja en planering som tjänar fler än kommunens egna invånare. Utskottet har utgått från att det stöd som lämnas bl. a. över bostads- och kommundepartementen i erforderlig omfattning samordnas.

3.2 Förslag om anpassning, förtydligande och ändring i riktlinjer, m. m.

3.2.1 Jordbruksmark

Regeringen föreslår riksdagen att godkänna en anpassning av riktlinjerna för hushållning med jordbruksmark att innebära "att brukningsvärd jordbruksmark inte bör tas i anspråk för bebyggelse om en från samhällets synpunkt tillfredsställande lösning kan åstadkommas på annan mark" (prop. s. 29 n–30 ö). Förslaget utgår från en hänvisning till innehållet i den s. k. allmänna promemorian (PM 1978-09-07) där motsvarande utgångspunkter formulerats. Bostadsministern erinrar (prop. s. 27 n) att de sistnämnda utgångspunkterna i promemorian inte var avsedda att utgöra nya riktlinjer utan hade karaktär av "principer som regeringen avser att tillämpa vid sin bedömning av enskilda ärenden" i syfte att fullfölja de av statsmakterna – tidigare – uppställda riktlinjerna. Den allmänna promemorian har godtagits av regeringen genom att fogas till beslut riktade till centrala myndigheter resp. till länsstyrelserna.

I motionerna 1978/79:2700 (s) yrkandet 1 och 1979/80:11 (s) hemställs att riksdagen inte godkänner regeringens förslag beträffande riktlinjerna för jordbruksmarken. Dessa motionsförslag utgår från en utförlig kritik av

regeringens förslag i denna del. Vidare ingår yrkanden om avslag på regeringens förslag i denna del också i motionerna 1979/80:1 (m) och 44 (m) yrkandet 1 a. Dessa förslag utgår närmast från principiella invändningar av den typ som behandlats ovan under 3.1. Slutligen har yrkandet i motionen 1978/79:2699 (c), trots motionens utgångspunkter i fritidsbebyggelsen på Öland, utformats så att det gäller avslag på samtliga av regeringen formulerade riktlinjer.

Den till föreslagen utformning av riktlinjerna för jordbruksmarken direkt knutna kritiken har, som ovan angetts, förts fram i (s)-motionerna. Kritiken innebär att begreppet brukningsvärd är en alltför stor utvidgning av begreppet högvärdig efter regionala bedömningar. Den innebär vidare att begreppet tillfredsställande lösning är alltför vagt jämfört med begreppet likvärdig lösning när det gäller att ta ställning till samhällsutbyggnadens intressen.

Utskottet noterar till en början att värderingar av begreppens innehåll kan utgå från skilda utgångspunkter – språkliga eller definitionsmässiga. Motionärernas ståndpunkt kan därutöver i väsentlig del förklaras av att det föreslagna uttrycket för riktlinjerna formulerats utifrån allmänt jordbrukspolitiska värderingar som i konkreta planeringssammanhang naturligen täcker även olika enskilda förhållanden. Begreppsändringen som sådan – för att få överensstämmelse med de jordbrukspolitiska riktlinjerna – innebär emellertid ingen ändring i det förhållandet att det fortfarande är fråga om en avvägning mellan två konkurrerande anspråk. Som bostadsministern anfört (prop. s. 25) faller inom begreppet brukningsvärd jordbruksmark anspråk av olika tyngd i en avvägning. I den andra vågskålen ligger utbyggnadsintressena. Regeringens förslag innebär i sak att anspråk inte kan ställas på att få disponera brukningsvärd jordbruksmark om en annan lösning visserligen inte är likvärdig från alla synpunkter men dock "tillfredsställande". Det är möjligt att detta begrepp – tillfredsställande – kan ha språkligt uppfattats som innebärande ett alltför lågt ställt krav. Om det emellertid slås fast att så inte är fallet utan att det fortfarande krävs att alternativet är "fullt godtagbart" e. d. från samhällsbyggnadssynpunkt borde emellertid en eventuell oro kunna ha stillats. Enligt utskottets mening har inte heller något annat avsetts. Utskottets bedömning är sålunda att de sakliga intressen som legat bakom de här aktuella motionsförslagen är tillgodosedda vid ett bifall till regeringens förslag när det gäller riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen för hushållning med jordbruksmark med den tolkning av innebörden som utskottet ovan angett.

Riksdagen tar ställning till de allmänna riktlinjerna för hur konflikter skall lösas mellan t. ex. intresset att bevara jordbruksmark och intresset av att få till stånd en önskvärd samhällsutbyggnad. På regeringen faller att därutöver ange vissa riktlinjer för hur planeringsarbetet bör handläggas så att det kan ge ett adekvat underlag för tillämpning av dessa riktlinjer i konkreta beslut med effekter inom den fysiska planeringens område. Utskottet har fått den

uppfattningen att de motsättningar som från tid till annan markeras ofta utgår mer från farhågor beträffande effekterna av dessa planeringskrav än från skilda uppfattningar om riktlinjernas innebörd. Oavsett vilken formulering av riktlinjerna som väljs kvarstår det förhållandet att jordbruksintresset måste kräva att samhällsutbyggnaden länkas in på de tillfredsställande/godtagbara lösningar som i tillräcklig grad tillgodoser jordbruksintresset. Så långt torde inga grundade motsättningar finnas. När man emellertid i praktisk tillämpning konstaterar att i vissa områden jordbruksintresset är tungt vägande och samtidigt de förutsatta alternativa utbyggnadsvarianterna är begränsade ställs frågan på sin spets. Detta gäller i första hand de områden där regeringen beslutat att från länsstyrelserna begära en analys av hur olika alternativ för tätorternas tillväxt inverkar på kravet på hushållning med de samlade markresurserna: Skåne, Stockholms- och Göteborgsregionerna samt kustkommunerna i Halland. Besluten innebär även att regeringen angett utgångspunkter för den fortsatta planeringen i de nämnda fyra regionerna. Även i dessa regioner utgår regeringsbesluten dock från ett kommunalt – och inte ett statligt – arbete med områdesplaner för tätorterna.

Utskottet tar nedan upp vissa specifika frågor om planeringsarbetet i Skåne. Vad där anförs kan i väsentliga delar anses tillämpligt även på de tre övriga regionerna. Utskottet har emellertid ansett det vara av vikt att redan i detta sammanhang markera skillnaden mellan av riksdagen godtagna riktlinjer för vissa konfliktlösningar, å ena, och regeringens bedömningar av vilka faktiska planeringsinsatser som behövs för att man skall kunna beakta dessa riktlinjer, å andra sidan.

3.2.2 Fritidsbebyggelse

Förslaget i propositionen innebär att riksdagen skall godkänna vissa förtydliganden av gällande riktlinjer för fritidsbebyggelsens utveckling – riktlinjer som i huvudsak nu innebär att man i vissa områden skall vara restriktiv med ytterligare fritidsbebyggelse i avvaktan på en översiktlig planering som beaktar riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. I regeringens länsvisa beslut anges vad som enligt regeringsprotokollet (prop. s. 35 m) är "relativt detaljerade utgångspunkter" för hur man bör se på utvecklingen av fritidsbebyggelse i främst sådana områden som omfattas av de geografiska riktlinjerna. Bostadsministern stryker särskilt under (prop. s. 35) att de förtydligade riktlinjer som föreläggs riksdagen inte är avsedda att ersätta de mera detaljerade utgångspunkter för planeringen som anges i regeringens beslut med anledning av arbetet under planeringsskedet.

Förslaget till förtydligande av riktlinjerna innebär följande:

För de obrutna kusterna, för Öland och för Gotlands kust skall gälla fritidsbebyggelse endast medges om den är förenlig med naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen och om bebyggelsen sker i former som

möjliggör ett allsidigt utnyttjande av områdena för rekreation och turism.

För de högeexploaterade kusterna skall gälla att enskild fritidsbebyggelse i princip bör medges endast i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse. Om i vissa områden större tillskott av bebyggelse kan medges bör sådana former för bebyggelsen väljas som möjliggör ett högt utnyttjande av fritidsbostäderna och som ger förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus.

För övriga kuster, för de större sjöarna och älvdalarna skall gälla att man bör iaktta återhållsamhet med att tillåta fritidsbebyggelse och att sådan bebyggelse bör medges bara om den inte minskar strändernas tillgänglighet samt om naturvårdens, friluftslivets, kulturminnesvårdens och de areella näringarnas intressen samtidigt kan tillgodoses.

För fjällvärlden utanför de obrutna fjällområdena skall gälla att fritidsbebyggelse bör undvikas i områden som ligger i anslutning till obrutna fjällområden och i andra områden som har särskild betydelse för naturvård, friluftsliv och rennäring. I de områden där bebyggelse kan medges bör i första hand sådana former för bebyggelsen väljas som medger ett högt utnyttjande av fritidsbostäderna och som ger förutsättningar för fritidsboende också för sådana grupper av befolkningen som inte äger fritidshus.

För de delar av de primära rekreationsområdena som inte täcks av de förut nämnda riktlinjerna skall fritidsbebyggelse medges bara om naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen samtidigt kan tillgodoses och om den möjliggör ett allsidigt utnyttjande av områdena för rekreation och turism.

I alla de nämnda områdestyperna och i andra områden av särskild betydelse för naturvård, friluftsliv, kulturminnesvård m. m. skall man i planeringen sträva efter att bevara större sammanhängande områden obebyggda.

Direkta yrkanden att regeringens begäran om ett godkännande av de förordade riktlinjerna inte bör tillgodoses förs fram i motionerna 1979/80:1 (m), 2 (m) och 44 (m) yrkandet 1 b. Även motionen 1978/79:2699 (c) i motsvarande del har ett sådant yrkande även om dess motiv begränsar sig till förhållandena på Öland.

Utskottet har i sak ingen erinran mot regeringens förslag. Det ligger i sakens natur att även med föreslagna förtydliganden riktlinjerna, trots deras områdesmässiga begränsningar, kan uppfattas som svepande och alltför generellt negativa. Även på denna sektor kommer riktlinjerna dock att konkretiseras i en fortsatt översiktlig kommunal planering. Det fortsatta planeringsarbetet i angivna områden skall redovisas särskilt av länsstyrelserna år 1982. Det kan vidare noteras att den använda distinktionen mellan enskild och övrig fritidsbebyggelse uppenbarligen inte avsett att föra in föreskrifter om ägarförhållanden i de fysiska planerna – avsikten är att markera en önskan om utbyggnadsformer som möjliggör och främjar ett högt utnyttjande.

Den utformning av riktlinjerna för fritidsbebyggelsen som förordas i propositionen skall inte ses som uttryck för en mera restriktiv inställning till tillkomsten av enskild fritidsbebyggelse som sådan. En grundläggande positiv attityd till olika former av fritidsbebyggelse kommer också till uttryck i den allmänna promemorian.

Där anförs bl. a. att de allmänna förutsättningarna för en mer genomtänkt utveckling av fritidsbebyggelsen har förbättrats genom det utförda arbetet under planeringsskedet. Kommunerna har tagit ställning till fritidsbebyggelsens fortsatta utveckling i första hand genom riktlinjer i kommunöversikterna. Vidare sägs att kommunernas redovisningar visar att många områden i landet bedöms var lämpliga för ytterligare fritidsbebyggelse. Som många kommuner och länsstyrelser anger, behövs vanligtvis inom dessa områden ett fortsatt planeringsarbete. Detta arbete bör prioriteras så att resultat kan redovisas för de områden för vilka det i länsbesluten anges att en planering är särskilt angelägen. I övrigt får arbetet bedrivas i den takt som omständigheterna i resp. kommun motiverar.

Av propositionen 1972:111 framgår att kravet på en mer planmässig utveckling av fritidsbebyggelsen självfallet inte innebär att den bara bör tillåtas i form av stora tätbebyggda fritidsbyar. Olika delar av landet erbjuder skillnader i naturtyper och andra förutsättningar för fritidsbebyggelse samt har olika exploateringstryck.

Det sägs vidare i den nämnda promemorian att fritidsbebyggelse i form av enstaka hus eller mindre husgrupper i anslutning till befintlig bebyggelse på landsbygden ofta är en lämplig form för fritidsboende i stora delar av landet. Betydande möjligheter torde finnas att för sådan bebyggelse utnyttja improduktiva arealer. Lämpligt utförd kan sådan fritidsbebyggelse på ett värdefullt sätt berika och komplettera tidigare befintlig fast bebyggelse och därigenom bidra till kulturlandskapets bevarande. Olika upplåtelseformer för sådan bebyggelse bör kunna komma i fråga.

Som ovan berörts avses de förtydligade riktlinjerna inte ersätta de relativt detaljerade utgångspunkterna för planeringsarbetet som regeringen tagit in i de länsvisa besluten och som sammanfattas i regeringsprotokollet (prop. s. 32 n–35 ö). Utgångspunkterna anges vara ett uttryck för uppfattningen att det, redan mot bakgrund av gällande formulering av riktlinjerna, är befogat att inta en restriktiv hållning till utveckling av ytterligare enskild fritidsbebyggelse i vissa områden som i särskilt hög grad är känsliga för påverkan och efterfrågade för friluftsliv m. m. Det påpekas samtidigt att det i andra områden finns goda förutsättningar att tillgodose angelägna önskemål om utveckling av fritidsbebyggelse av skilda typer.

Mot de ovan nämnda bedömningarna i länsbesluten riktas kritik i vissa motioner. Förslaget i motionen 1978/79:2465 (c) yrkandet 6 utgår sålunda från exempel på detaljangivelser i länsbeslut när det gäller fritidsbyggandet. Motionen 1978/79:2699 (c) utgår från motsvarande kritik i fråga om Öland medan likartade värderingar rörande bl. a. västkusten utgör motiv för

motionen 1979/80:41 (m). I motionerna 1978/79:2703 (m) och 2704 (m) tas Öland resp. Skaraborgs län till utgångspunkt för motsvarande förslag. Bedömningar av den kommunala planeringen på Gotland ligger bakom motionen 1979/80:12 (c). Även i motionen 1979/80:38 (c) ingår förslag som rör detta ämne. Slutligen förs genom partimotionen 1978/79:2462 (m) yrkandet 3 fram förslag som syftar till ett riksdagens uttalande att de restriktioner som följt av länsbesluten bör omprövas.

Utskottet har för sin del inte funnit annat än att länsbesluten i här aktuella delar ligger inom de ramar som ges av även hittills gällande, mer allmänt hållna riktlinjer. Det förhållandet att besluten innehåller konkreta ställningstaganden och därmed framstår som detaljrika är en normal följd av beslutens syfte. Besluten är ju regeringens ställningstaganden till redovisningen av arbetet under planeringskedet och måste därför även kunna innehålla uttryck för regeringens uppfattning att vissa redovisade förslag inte anses förenliga med riktlinjerna. Att denna typ av bedömningar blir särskilt frekventa i områden med stort skyddsvärde, konkurrerande anspråk och ett starkt bebyggelsetryck är lika naturligt. Utskottet föreslår att riksdagen avslår de här behandlade motionsförslagen och godkänner vad i regeringsprotokollet förordats om riktlinjerna.

3.2.3 Vattenkraft

I motionerna 1978/79:2702 (s) samt 1979/80:39 (vpk) och 43 (c) förs fram förslag som får anses innebära att *Västerdalälven* även nedströms Hummelforsen undantas från utbyggnad. Detta innebär sålunda en ändring av nu gällande riktlinjer.

Det bör noteras att Hummelforsen är utbyggd. I den aktuella älvsträckan har strax nedan Hummelforsen utbyggt Eldforsens kraftverk. Nedströms Vansbro är Skifsforsen utbyggd med ett mindre kraftverk. Nedströms Floda är älven utbyggd med Mockfjärds och Lindbyns kraftverk. Enligt vad utskottet inhämtat riktas nu planeringsmässigt anspråk från kraftproduktionshåll på dels "ersättningsutbyggnader" vid Eldforsen och Skifsforsen, dels nybyggnad av kraftverk vid Nås-Björbo, Floda och Djura.

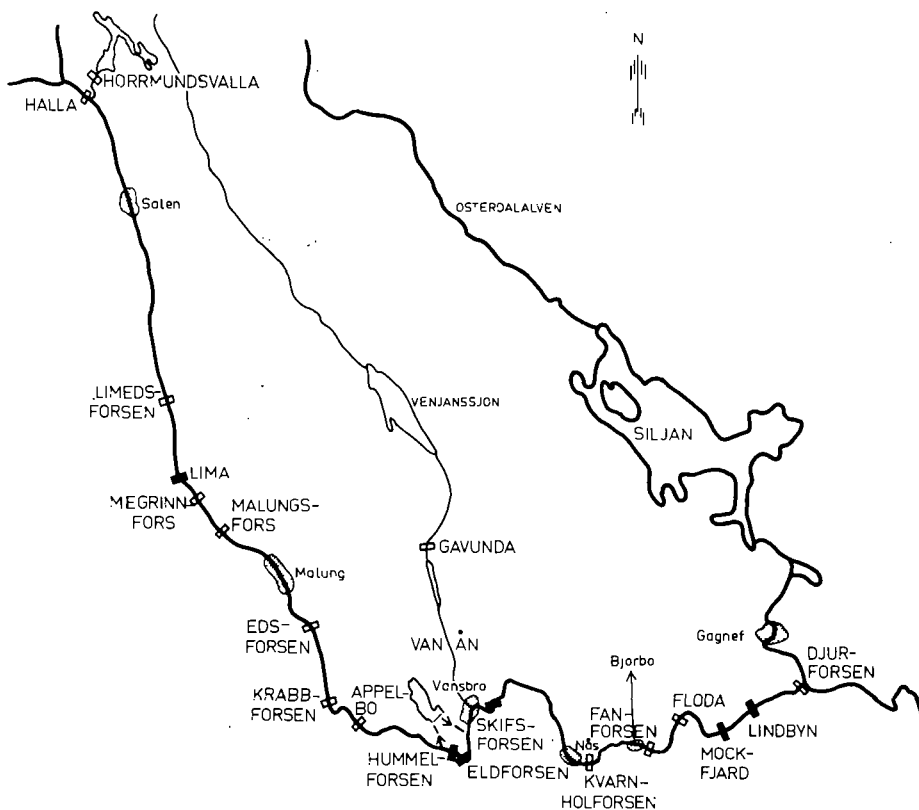
Projektet, i den utformning de presenterades i den Sehlstedtska utredningen, sattes av utredningen in i följande sammanvägda rangordningsklasser:

Eldforsen, bef. krv. utrives	1
Skifsforsen, bef. krv. utrives	1
Kvarnholforsen med Bysjön reglering	3
Fänforsen	3
Mockfjärd tillbyggnad	2
Djurforsen	3

Figur 1

VÄSTERDALÄLVEN

- utbyggda kraftverk
- kraftverkslägen enligt en särskild studie av kraftintressenter

Frågorna om utbyggnad av övre Västerdalälvens nedre lopp – till Nås – och nedre Västerdalälven har kommit att knytas till frågor om skydd mot översvämningar nedströms Hälla. Dessa frågor har särskilt utretts (Ds Jo 1976:8). Utredningen diskuterade två huvudalternativ: rensningar på ett antal forsackar i älven i kombination med vissa invallningar eller ett kombinerat kraftverk och regleringsmagasin vid Hälla. Utredningen beräknade översvämningsskadornas kapitaliserade värde till ca 18 milj. kr. i dåvarande penningvärde. En reglering vid Hälla beräknades minska de kapitaliserade flödesskadorna med ca 15 milj. kr. till ca 3 milj. kr. Utredningens alternativ med rensningar m. m. beräknades minska de direkta flödesskadorna med 5 milj. kr. Kraftintressenterna hävdar nu att de nämnda om- och nybyggnadsprojekten i den av riksdagen inte undantagna delen av Västerdalälven skulle begränsa högvattenstånden i Vansbro, Nås, Björbo och Floda lika mycket som de i utredningen angivna rensningarna.

De nu av kraftintressenterna planerade om- och nybyggnadsprojekten – Eldforsen, Skifsforsen resp. Nås–Björbo, Floda och Djura – har uppgetts vid normalår ge ca 350 GWh/år, motsvarande ungefär fem utbyggnader av Sölvbackas karaktär. Å andra sidan förändras trots kompensationsåtgärder natur och landskap vid de forssträckor som berörs, vilket utom annat innebär att strömfisket försvinner där.

Enligt utskottets mening är skyddsintressena för den aktuella älvsträckan så tungt vägande att allmänna planeringssynpunkter motiverar dess undantagande. För att emellertid klargöra att effektiviseringar vid Eldforsens och Skifsforsens befintliga kraftverkslägen inte avses motverkas bör emellertid undantaget anges att gälla Västerdalälven nedströms Skifsforsen – en angivelse som syftar till att hindra tillkomsten av det projekterade s. k. Vansbro kraftverk. En sådan precisering torde stå i full överensstämmelse med de lokala ståndpunkterna. Vad utskottet anfört bör riksdagen med bifall till motionerna som sin mening ge regeringen till känna.

I motionen 1979/80:37 (vpk) föreslås riksdagen påkalla en *utredning* om bevarandevärdena i de större vattendragen i södra Sverige. Den skulle vara jämförbar med de Sehlstedtska och Ekströmska utredningarna men kunna begränsas till strömsträckor med en medelvattenföring på minst 5 m³/sek.

Utskottet kan i och för sig dela uppfattningen att ett samordnat utredningsmaterial av föreslagen typ skulle vara värdefullt för kommande bedömningar. Det närmare värdet av en sådan utredning jämfört med eljest tillgängligt material och därmed utredningsbehovet bör enligt utskottets mening dock bedömas av regeringen. Motionsförslaget i denna del avstyrks därför.

Det nämnda förslaget om en utredning har samband med yrkandet i motionen 1979/80:37 (vpk) i övrigt. Där föreslås att fråga om tillstånd enligt vattenlagen till *Kymmens kraftverk* och till reglering i Rottnan samt av sjöarna Kymmen och Stora Gransjön i Värmlands län inte skall prövas förrän den nämnda utredningen gjorts.

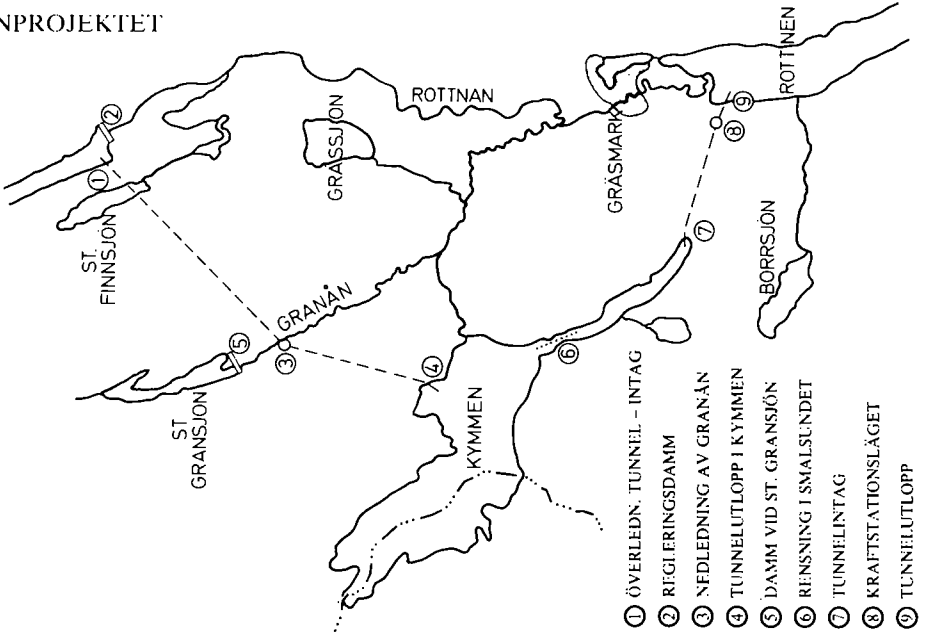
Ansökan om tillstånd har gjorts och vattendomstolen har med eget yttrande överlämnat ärendet till regeringens prövning med hänsyn till storleken av kraftproduktionen. Ansökan innebär att vatten från Rottnan och Granån efter regleringar i vattendragen överleds genom en bergtunnel till Kymmen, vars regleringsmagasin utökas genom ytterligare sänkning av sjön, samt att vattnet från Kymmen leds till en ny kraftanläggning – Kymmens kraftverk – och därefter ut i sjön Rottnen. Ansökan avser också rätt till pumpning av vatten från Rottnen till Kymmen för att vattnet åter skall kunna utnyttjas då kraften har ett högre värde. Vattendomstolen har funnit företaget tillåtligt enligt 2 kap. 3 § första stycket vattenlagen utom såvitt gäller pumpning under sommaren. Företaget anses – om vissa villkor uppfylls – inte heller strida mot lagrummets andra stycke. Projektet beräknas ge ca 45 GWh/år.

Enligt vad utskottet erfarit avses ansökningen prövas av regeringen i

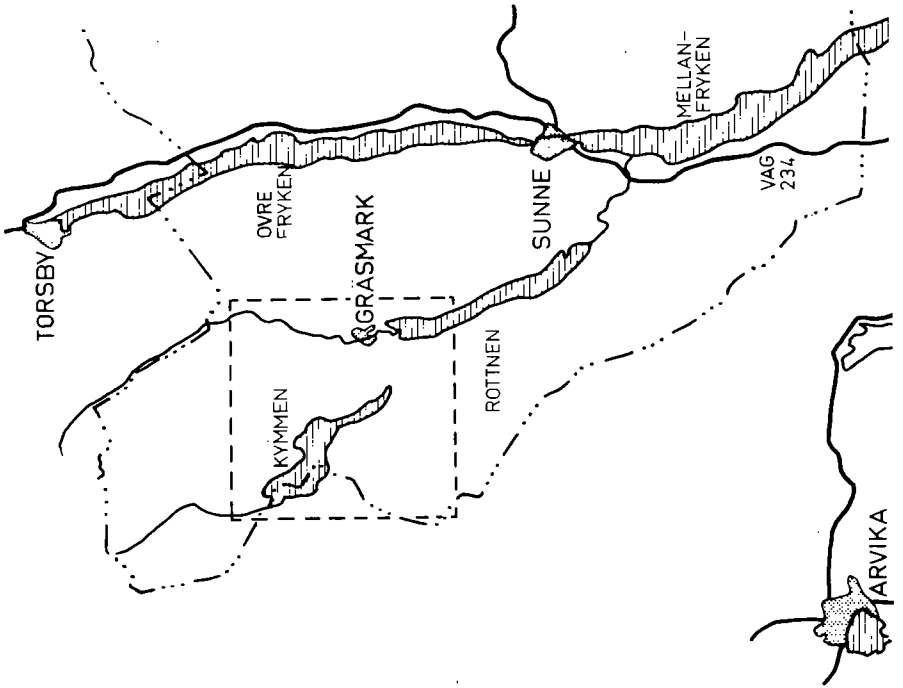
Figur 2

KYMMENPROJEKTET

Projektets omfattning

Projektets lokalisering

samband med vissa andra ansökningar om tillstånd som ännu inte är slutligt beredda. Ett avgörande skulle därmed inte komma till stånd förrän om ytterligare ett antal månader.

Utskottet noterar sålunda att ansökan kommer att prövas av regeringen och därmed även med hänsyn till allmänna planeringssynpunkter. Med hänsyn därtill finns inte anledning till ett föreslaget uttalande om att tillståndsprövningen skulle uppskjutas i avvaktan på förordat utredningsmaterial.

I motionen 1978/79:2406 (c) yrkandet II.6.N föreslås riksdagen begära ett utredningsuppdrag för statens vattenfallsverk angående *effektivare utnyttjande av Indalsälven*, bl. a. genom bättre samreglering av de fall som redan är utbyggda.

En utredning i ämnet lämnades år 1975 till industridepartementet av Indalsälvens vattenregleringsföretag. Krångede AB, Bålforsens Kraft AB och AB Svarthålsforsen bedriver enligt vad som uppgetts ett nu pågående, samordnat utredningsarbete. Frågor om utbyggnader och effektiviseringar behandlades i betänkandet NU 1978/79:79 (s. 79–80). Näringsutskottet förutsatte att sådana möjligheter noga följs av vattenfallsverket och regeringen. Regeringen (industridepartementet) har den 13 september 1979 uppdragit åt vattenfallsverket att utreda och lägga fram förslag om åtgärder som syftar till bättre utnyttjande av redan utbyggd vattenkraft. Utredningen avses genomföras i samarbete med Svenska kraftverksföreningen för att täcka även icke statliga anläggningar. Resultaten bör läggas fram successivt.

Med hänsyn till ovan redovisade åtgärder är ett föreslaget riksdagens beslut inte erforderligt.

3.3 De fem särskilda redovisningsområdena

3.3.1 Hogdalsnäset

I propositionen (s. 50–53, bilaga 1 s. 41–44, bilaga 2 s. 83) redovisas utfallet av planeringsarbetet och regeringens pågående bedömningar mot bakgrund av regeringens beslut år 1975 enligt 10 a § byggnadslagen.

I länsbeslutet för Göteborgs och Bohus län anför regeringen dels att bl. a. dockläge i Kålvik-Lunnevik inte kan förenas med gällande riktlinjer i den fysiska riksplaneringen, dels att det icke vattenanknutna reservområde för industriell verksamhet som kommunen redovisat i sin områdesplan bör omprövas. Utskottet har, med hänsyn till sin tidigare uppfattning i frågan (CU 1975/76:1), för sin del funnit att även dockläge i området kan anses förenligt med riktlinjerna. Därav följer att markbehovet för därtill knuten verksamhet är så stort att det motiverar att det föreslagna icke vattenanknutna reservområdet bör kunna godtas för till utnyttjandet av djupvatten- eller docklägena direkt anknuten verksamhet. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Figur 3

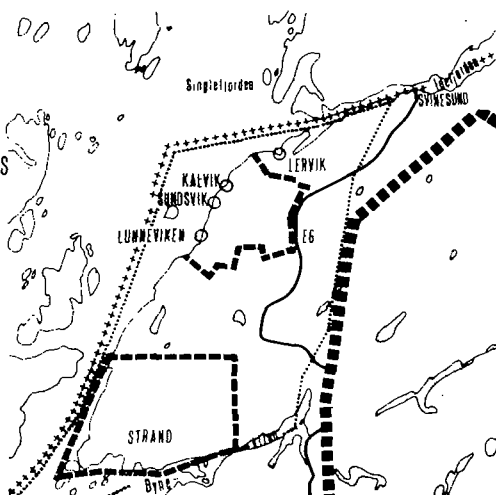
HOGDALSNÄSET

Göteborgs och Bohus län

Planer

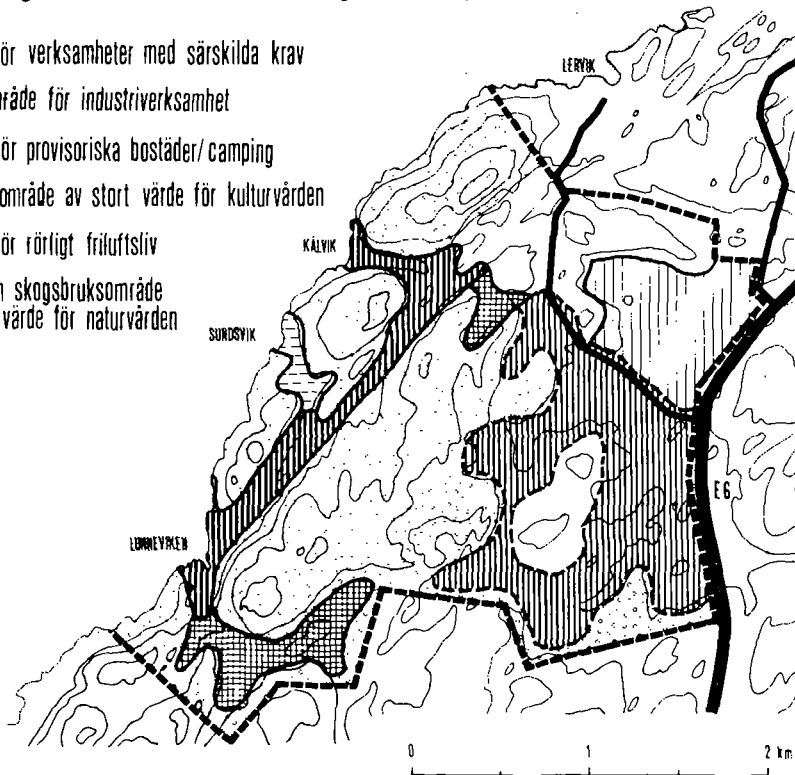
- ..... Gräns för område där generalplan skall finnas enligt regeringens beslut i programskedet
- Gräns för områdesplan
- ■ ■ Gräns för den kustzon för vilken markdispositionsplan upprättats

0 1 2 km

Markanvändning vid Kålvik–Lunnevik enligt områdesplan

- ▨ Område för verksamheter med särskilda krav
- ▨ Reservområde för industriverksamhet
- ▨ Område för provisoriska bostäder/camping
- ▨ Jordbruksområde av stort värde för kulturvärden
- ▨ Område för rörligt friluftsliv
- ▨ Jord- och skogsbruksområde av stort värde för naturvärden

3.3.2 Skåne

I regeringens beslut år 1975 med ställningstaganden till programarbetet angavs för Kristianstads och Malmöhus län bl. a. att kommunerna i dessa län borde, i samarbete med varandra och efter samråd med länsstyrelse och lantbruksnämnd, skyndsamt utarbета program för hushållning med jordbruksmarken enligt vissa närmare riktlinjer – ett markhushållningsprogram. Länsstyrelserna skulle gemensamt lämna en redogörelse till regeringen för behandlingen av jordbruksfrågorna under planeringsskedet. Detta redovisades i propositionen 1975/76:1. Riksdagen hade ingen erinran däremot (CU 1975/76:1 s. 11–12).

De nämnda länsstyrelserna redovisade år 1977 de kommunala m. fl. ställningstagandena och angav att ett fullständigt markhushållningsprogram inte kunnat färdigställas. De föreslog att arbetet skulle fortsätta och anförde synpunkter på riktlinjer för detta arbete. De begärde också att medel skulle anvisas för detta arbete. Sådana medel anvisades också av regeringen.

Länsstyrelserna fortsatte därefter arbetet i syfte att ge kommunerna ett gemensamt bedömningsunderlag för deras arbete bl. a. med områdesplanering. Länsstyrelsernas arbete fick beteckningen MARK-projektet. Arbetet har slutförts sommaren 1979.

Lantbruksstyrelsen och statens planverk har fått regeringens uppdrag att gemensamt med förtur ge länsstyrelserna och kommunerna i Skåne vägledning för arbetet med områdesplanering.

I regeringens länsvisa beslut för Skånelänen, båda besluten i december 1978, behandlades redovisningen från kommunerna av arbetet under planeringsskedet och länsstyrelsernas ovan nämnda redovisning år 1977. Regeringen konstaterar, liksom länsstyrelserna, att de år 1975 avsedda intentionerna för ett markhushållningsprogram inte kunnat fullföljas. Det noteras bl. a. att de av kommunerna redovisade markanspråken fram till år 1990 inte står i överensstämmelse med riktlinjerna för hushållningen med mark och vatten. Arbetet skulle därför fullföljas och markanspråken övervägas på nytt. Arbetet skulle delas in i två etapper. Länsstyrelserna ålades att redovisa en första etapp år 1980, i anslutning till redovisningen av länsplanering 1980, och en andra etapp år 1982. I den första etappen borde arbetet koncentreras till att bedöma bl. a. markbehovet för tätortsexpansion fram till år 1990, redovisat såsom enkla områdesplaner. Länsstyrelserna skall i sin redovisning år 1980 stämma av markanspråken mot de förslag till planeringstal som motiveras från regionalpolitiska utgångspunkter – i praktiken sålunda mot länsstyrelsernas förslag till befolkningsramar för år 1990. Sådana förslag har beslutats av länsstyrelserna under första halvåret 1979.

Länsstyrelserna har därefter fört de av regeringen angivna önskemålen vidare till kommunerna. Under våren 1979 har länsstyrelserna och kommunerna i allt väsentligt enats om på vilket sätt kommunerna bör redovisa sina

markanspråk – i princip som utdrag ur områdesplaner eller ur pågående arbete med områdesplaner. Kommunerna kommer att lämna sina redovisningar till länsstyrelserna senast den 1 april 1980.

Enligt vad utskottet inhämtat kommer politiskt förankrade redovisningar att lämnas i avsedd tid. Kommunerna anses, såvitt nu kan bedömas, vara på god väg att precisera anspråk som uttrycker en realistisk avvägning mellan av statsmakterna fastlagda bevarandeintressen och önskemålen om samhällsutbyggnad. Avsevärda ansträngningar har gjorts och görs av kommunerna för att begränsa sina anspråk på konsumtion av jordbruksmark. Om dessa bedömningar bekräftas i de kommande kommunala ställningstagandena skulle sålunda goda förutsättningar föreligga för att i nästan alla Skånekommuner genom förenklade områdesplaner kunna utskilja godtagbara markanspråk för tätortsutbyggnad i de mer expansiva orterna – i båda länen ett drygt hundratal tätorter – fram till år 1990. Redovisningen tar i regel inte upp anspråk på bebyggelsemark i orter där anspråken ansetts vara mindre än motsvarande 50 lägenheter under den kommande tioårsperioden.

Den andra etappen i arbetet på ett markhushållningsprogram – den etapp som skall redovisas av länsstyrelserna år 1982 – skall enligt regeringens beslut leda fram till ett färdigt markhushållningsprogram. Länsstyrelserna har ålagts att i 1980 års redovisning ange de fortsatta åtgärder som behöver vidtas för att detta mål skall uppnås. Enligt regeringsbesluten bör länsstyrelserna härvid "överväga om konflikterna om marken motiverar att hela Skåne eller delar därav på sikt bör bli föremål för en samlad regionplanering" och även redovisa förslag härom, inbegripet förslag gällande huvudmannaskap för en sådan planering. Bostadsministern kommenterar besluten i denna del i propositionen (s. 59 n).

I motionen 1978/79:2700 (s) yrkandet 2 föreslås att regeringens uppdrag till länsstyrelserna i Skåne att upprätta ett markhushållningsprogram bör återkallas och ersättas med ett uppdrag att snarast ta ställning till i vilka avseenden de anser att kommunala anspråk strider mot av riksdagen godkända riktlinjer i den fysiska riksplaneringen. Förslag i den i maj 1979 väckta motionen utgår i huvudsak dels från uppfattningen att det kommunala arbetet med områdesplaner m. m. ger ett godtagbart resultat även från jordbruksmarkssynpunkt, dels från farhågor om att regeringen, enligt sitt ovan citerade uppdrag till länsstyrelserna, överväger en statligt styrd regionplan för hela landskapet.

Motionsförslaget ger uttryck för i och för sig förståelig oro för att väsentliga kommunala bedömningar inte skulle kunna göras inom en av statsmakterna snävt uppdragen ram. Som emellertid ovan angetts utgörs det nu pågående arbetet helt av kommunala planeringsinsatser, vilkas politiskt förankrade resultat kommer att redovisas till länsstyrelserna. Den koppling som skett till befolkningsramarna utgår från syftet att relatera markanspråken till en realistisk befolkningsutveckling i det trots allt relativt korta tioårsperspektivet. Även bostadsministerns uttalanden till regeringsprotokollet (prop.

s. 19 n) bekräftar att syftet primärt inte är att utan beslut därom införa en formell bindning av kommunernas långsiktiga planering. Kopplingen är endast ett uttryck för de behovsanalyser som även hittills gjorts i översiktlig fysisk planering på medellång sikt. Det förhållandet att av statsmakterna godtagna riktlinjer för jordbruksmarken skall tillgodoses är inte bestritt av motionärerna.

Vidare är, enligt utskottets mening, motionärernas farhågor för en hittills okänd form av statlig regionplanering helt obefogade. Även om de i sammanhanget aktuella uttrycken i länsbesluten kan anses ha fått en olycklig utformning är det enligt utskottets mening uppenbart att något sådant inte kan ha avsetts. Regeringsbeslutet i denna del har av utskottet uppfattats endast som en anvisning att bedöma frågor med anknytning till kommunalförbundens planeringsområden m. m. – sålunda rent planeringstekniska överväganden.

Utskottets slutsats är sålunda att motionärernas grundläggande intressen i här behandlad del är helt tillgodosedda.

De motsättningar som uppenbarligen har funnits i fråga om planeringen i Skånelänen utgår självfallet från det förhållandet att brytpunkterna mellan kraven på tillväxt av tätortsbebyggelse och på skyddet för jordbruksmarken där i så många fall är mycket påtagliga. De mest markanta motsättningarna torde dock inte innebära ett ifrågasättande från någondera sidan av dessa intressens tyngd. Enligt utskottets bedömningar är uttrycken för motsättningarna snarast knutna till den ovisshet som skapats dels genom att konkreta ställningstaganden inte kunnat göras, dels genom ovisshet om planeringsintentionernas syfte. När det utifrån riktlinjerna om skydd för jordbruksmark framställs krav på "regionala överväganden" och därmed komplicerade planeringsinsatser har detta kommit att framstå som ett instrument för att hävda också andra motiv än dessa markanvändningsaspekter för en omfördelning av bebyggelsen. Denna uppfattning har fått näring av långtgående uttalanden om jordbruksintressets tyngd i kommande konkreta avvägningar mot samhällsbyggnadsintressen i övrigt. Utskottet vill i denna del notera att det är de riktlinjer för jordbruksmarksskyddet och markhushållningen i övrigt som riksdagen beslutar om som anger utgångspunkten för avvägningarna.

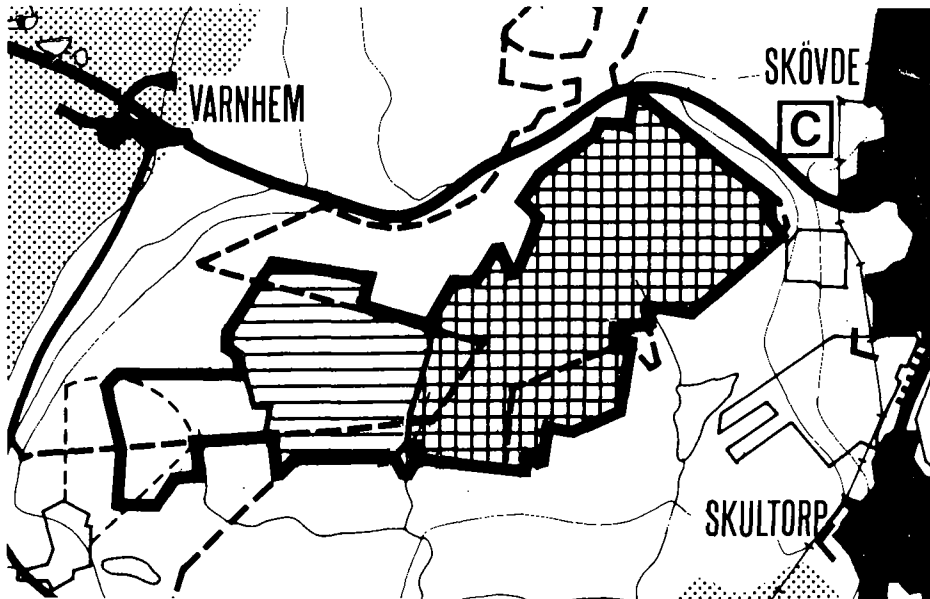
Enligt utskottets mening är det däremot naturligt att staten ställer större krav på även de kommunala planeringsövervägandenas fullständighet i områden med markerade konflikter än i andra områden. Dessa särskilda krav måste emellertid konsekvent formuleras utifrån de av riksdagen godkända riktlinjerna för hushållningen med mark och vatten.

Intresset även från rikssynpunkt att lösa planeringsfrågorna i Skåne och ge kommunerna möjligheter till fördjupade överväganden har lett utskottet till bedömningen att regeringen bör för riksdagen redovisa resultatet av den ovan nämnda första etapp i pågående arbete. Därvid bör även redovisas regeringens bedömningar av i vilken mån därmed då uppnått resultat kan

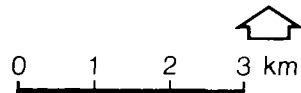
läggas till grund för även de statliga myndigheternas ställningstaganden för den närmaste tioårsperioden. Det fortsatta arbetet skulle då eventuellt kunna tillgodose även berättigade krav på en planering med sikte på konkret genomförande av aktuella kommunala mål. Vad utskottet anfört i denna del bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Figur 4

BESLUT OM NATURRESERVAT PÅ SYDBILLINGEN

- C Kalkbaserad industri
- Jordbruk
- Länsstyrelsens ursprungliga beslut 75-12-22, 78-12-18
- Länsstyrelsens beslut 79-06-15
- Regeringens beslut 79-08-23
- Riskområde skjutfält
- Kommungräns

3.3.3 Sydbillingen

Den framtida markanvändningen m. m. på Sydbillingen har på grund av de många intressen som riktas mot området tilldragit sig stor uppmärksamhet. Under den fysiska riksplaneringens planeringsskede har ett omfattande arbete bedrivits i syfte att utarbeta underlag för framtida ställningstaganden om markanvändningen i området. Detta arbete är ännu inte helt slutfört.

Emellertid har genom olika beslut vissa frågor om markutnyttjandet klarlagts. Sålunda har riksdagen beslutat dels om fortsatt forskningsverksamhet i Ranstad, dels om nytt skjutfält för Skövde garnison.

Beträffande Sydbillingen sägs vidare i regeringens beslut att det med hänsyn till naturvårdens och friluftslivets intressen är mycket angeläget att det planerade förordnandet om naturreservat snarast kommer till stånd och kan ersätta det interimistiska förordnande enligt naturvårdslagen som f. n. gäller. Länsstyrelsen hade i beslut den 22 december 1975 förordnat om ett interimistiskt naturreservat om 2 000 ha på Sydbillingens platå. Förordnandet förlängdes genom länsstyrelsens beslut den 18 december 1978. I beslut den 15 juni 1979 förlängde länsstyrelsen förordnandet att gälla inom ett minskat område om 1 270 ha. Besvär över länsstyrelsens samtliga beslut har anförts hos regeringen. Regeringen beslöt den 23 augusti 1979 att 1 800 ha dvs. 530 ha utöver vad som angivits i länsstyrelsens beslut den 15 juni 1979 skulle skyddas som interimistiskt naturreservat längst t. o. m. utgången av år 1981. I regeringens beslut anfördes att det var angeläget att beslut om ett definitivt naturreservat föreligger under slutet av år 1979.

I två motioner behandlas frågan om naturreservatet. I motionen 1978/79:2698 (m), dagtecknad den 15 maj, föreslås – yrkandena 1 och 2 – riksdagen uttala att ett förordnande om naturreservat på Sydbillingens platå inte bör komma till stånd och att det interimistiska förordnandet skall avvecklas till förmån för ett naturvårdsanpassat skogsbruk. I den av samma motionärer den 4 oktober 1979 dagtecknade motionen 1979/80:13 (m) föreslås riksdagen hemställa att regeringen fastställer att naturreservatet fastställs enligt länsstyrelsens beslut den 15 juni 1979.

Som framgått av den ovan lämnade redovisningen har regeringen den 23 augusti 1979 beslutat att ett område om 1 800 ha skall skyddas som interimistiskt naturreservat. Utskottet finner inte anledning föreslå riksdagen att hos regeringen anhålla om ändring av detta beslut. Motionen 1979/80:13 (m) avstyrks med hänvisning härtill.

Inte heller finner utskottet sig kunna tillstyrka förslagen i motionen 1978/79:2698 (m) yrkandena 1 och 2. Utskottet förutsätter att såväl reservatets omfattning som reservatföreskrifterna utformas så att bl. a. de arcella näringarnas intressen i rimlig utsträckning kan beaktas utan att värdet med naturreservatet behöver uppges. Frågorna får handläggas i den ordning naturvårdslagstiftningen föreskriver.

3.3.4 Vänerområdet och Brävikenområdet

Redogörelserna m. m. i propositionen har inte gett utskottet anledning till några ställningstaganden.

3.4 Tätortsutveckling

Vad i avsnittet 2.3.3 i propositionen anförts om tätortsutvecklingen utmynnar inte i något förslag till riksdagen. Framställningen – särskilt om den jämförs med de planeringskrav som regeringen ställt i fråga om jordbruksmark – har dock principiellt intresse även för riksdagens allmänna bedömningar.

En utgångspunkt anges vara att frågor rörande tätortsutvecklingen fortfarande huvudsakligen hör hemma i den regionalpolitiska planeringen och att ansvaret för ställningstaganden till enskilda tätorters utveckling och utformning skall vila på kommunerna. Ingen ändring har skett eller bör ske i den principiella ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Som tidigare finns det inte skäl att inom den fysiska riksplaneringens ram gå in på de enskilda tätorternas konkreta planering annat än i de fall då fysiska resurser av riksintresse hör beaktas.

Bostadsministern anför emellertid (s. 18) att statsmakterna har ett självklart ansvar för att se till att kommunernas planering sker med beaktande bl. a. av de regionalpolitiska riktlinjerna. Detta "statliga inflytande" skall utövas så att "det innebär minsta möjliga intrång i den kommunala demokratin och självbestämmanderätten". Tre sätt anges på vilka det statliga inflytandet kan hävdas: underlagsmaterial, krav på konsekvensutredningar och föreläggande om generalplanering.

Utskottet noterar till en början att regeringens befogenhet att kräva fastställd generalplan, eventuellt i förening med ett byggnadsförbud, gäller endast till förmån för i den fysiska riksplaneringen fastlagda riktlinjer. Detta instrument kan sålunda inte användas för att främja regionalpolitiska syften.

Kravet på konsekvensutredningar beskrivs så att "regeringen kan . . . hävda att kommunerna som grund för sina ställningstaganden bör ha en utredning och planering som i erforderlig utsträckning belyser vilka konsekvenserna blir av olika handlingsalternativ". De statliga myndigheterna kan tillse att kraven fullföljs bl. a. vid fastställelseprövning av kommunala planer. Det sägs att det där ankommer på de statliga myndigheterna att pröva om man i den kommunala planeringen i erforderlig grad har beaktat "de allmänna mål och riktlinjer för planeringen som statsmakterna har ställt". När det gäller de regionalpolitiska målen – även uttryckta i ortsplän och planeringstal – framhålls dock att de endast är vägledande och inte utgör bindande ramar för den kommunala fysiska planeringen, vars resultat måste innehålla visst utrymme för oförutsedd utveckling och för en långsiktig handlingsfrihet. Enligt 2 § förordningen (1979:657) om länsplanering skall länsplaneringen utgöra "ett underlag för samordning mellan regionalpolitiska åtgärder och annan statlig verksamhet" och bedrivs så att den också kan utgöra "en grund för samordning mellan regionalpolitiska åtgärder och annan statlig verksamhet". Kommunerna skall utgöra planeringsenheter om inte regeringen för särskilt fall bestämmer annat.

Frågorna om ett beaktande i den kommunala fysiska planeringen av regionalpolitiska intentioner har tagits upp även i motioner. I motionen 1978/79:2700 (s) yrkandena 3 och 4 (delvis) hävdas att den kommunala tätortsplaneringen inte skall påverkas av andra statliga intressen än riktlinjer i den fysiska riksplaneringen liksom att det finns en risk för att regionalpolitiska uttalanden under hand i skilda sammanhang får karaktär av riktlinjer för även den inomkommunala planeringen. Om det centralt ges vissa områden för tätortsutbyggnad blir kommunens roll endast att fylla upp dessa ytor med detaljplaner. Vidare föreslås i motionen 1979/80:38 (c) bl. a. att riksdagen bör ge regeringen till känna att det kan finnas en risk för att riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen endast vägs mot länsplaneringens mål – något som inte ger garanti för en allsidig bedömning.

Redan 1972 års utgångspunkter för den fysiska riksplaneringens uppgifter och organisation lade fast en vidgad integration mellan fysisk riksplanering, regionalpolitisk planering, industripolitisk planering och transportplanering. Detta ställningstagande utgick från den statliga sektorn och påverkar därmed inte direkt gränserna mellan de statliga och kommunala kompetensområdena.

Det ligger å andra sidan redan sedan länge i den kommunala planeringens natur att motsvarande överväganden görs där och att de av naturliga skäl påverkas av förhållanden även utanför kommunens område. När sålunda t. ex. sysselsättnings- och trafikfrågor aktualiseras i den kommunala planeringen blir effekterna av de statliga regionalpolitiska riktlinjerna en realitet som påverkar de kommunala bedömningarna. Detta innebär emellertid inte att de regionalpolitiska riktlinjerna formellt binder kommunens handlande i dess fysiska planering.

Mot bakgrund av det anförda konstaterar sålunda utskottet att det i princip inte skett några förskjutningar av gränsen mellan det statliga och det kommunala inflytandet. Det förhållandet att regeringen ställt vissa kommunala planöverväganden som förutsättning för bedömningar av om t. ex. jordbruksmark skall få tas i anspråk ändrar i sak inte gällande utgångspunkter. Svårigheten uppkommer närmast när regeringen kräver regionala bedömningar över kommungränserna. Enligt utskottets mening har emellertid inte heller krav av denna typ formulerats så att de innebär något principiellt avsteg från gällande fördelning av planeringsbefogenheterna. Syftet med motionen 1978/79:2700 (s) yrkandena 3 och 4 (delvis) får anses tillgodosett.

Det senast anförda knyter också an till den nämnda motionen 1979/80:38 (c) med förslag om ett uttalande beträffande riskerna av att den fysiska riksplaneringens intressen endast vägs mot länsplaneringens mål. Motionärernas farhågor i denna del torde härröra från den sammanvägning av de statliga intressena som i första hand länsstyrelsen har att göra. När – som avsikten är – dessa sammanvägda intressen ställs mot de kommunala

önskemålen i samråden bör förutsättningar uppstå för den allsidiga bedömning som motionärerna syftar till. En avsedd tillämpning av samrådsförfarandet tillgodoser motionärernas intresse. Ett föreslaget riksdagens uttalande kan inte anses erforderligt.

Det anförda visar emellertid att grunderna för samordningen av riksintressen inom den fysiska riksplaneringen, den regionalpolitiska planeringen och trafikplaneringen inte är klart definierade när det gäller att ge uttryck åt dessa intressen i kommunal fysisk översiktlig planering. Inte heller det avlämnade förslaget till en ny plan- och byggnadslagstiftning redovisar sådana överväganden. Det förhållandet att frågorna kan vara komplicerade bör enligt utskottets mening inte hindra att utgångspunkterna och de skilda intressena kartläggs samt att överväganden görs om en vidgad samordning även inom den fysiska planeringens ram. Enligt utskottets mening bör riksdagen därför påkalla ett angivet arbete genom att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför.

3.5 Primära rekreationsområden

Den redogörelse som bostadsministern lämnar till statsrådsprotokollet har i sak inte gett anledning till särskilt uttalande. Utskottet vill dock härtill notera att de planeringsinsatser som direkt kan kopplas till av riksdagen godtagna riktlinjer i den fysiska riksplaneringen i just denna del är relativt begränsade. Dessa riktlinjer (CU 1975/76:2 s. 7) innebär i huvudsak att planeringen inom områdena skall utgå från det angivna syftet att åstadkomma en avsedd markanvändning – detta då förutsatt på översiktlig nivå. Det kan i den fortsatta behandlingen vara av värde att mer konsekvent från en tillämpning av riktlinjerna skilja ut de samhällliga intressen som formulerats eller övervägs inom ramen för en allmän fritids- och turistpolitik. Bedömningar i dessa delar faller inte utan särskilt beslut in under den fysiska riksplaneringens ram. Denna skillnad mellan riktlinjer i den fysiska riksplaneringen och sektorsbetingade eller allmänna statliga bedömningar med effekter i den fysiska planeringen kan även i andra sammanhang böra uppmärksammas.

3.6 Särskilda frågor

3.6.1 Naturvårdsfrågor m. m.

I motionen 1978/79:2698 (m) yrkandet 3 hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om *översyn av bestämmelser* för dispensförfarande och *handläggning av överklagningsärenden* av i motionen angivna frågor. Motionärerna torde därmed avse att påkalla en ändring av gällande lagstiftning i syfte att förenkla handläggning beträffande ärenden om bildande av naturreservat.

Decentraliseringsutredningen har i ett delbetänkande – Decentralisering av beslut inom naturvården (Ds Kn 1977:4) – behandlat bl. a. berednings- och beslutsprocessen i naturvårdsärenden. Vidare har naturvårdsverket i skrivelse till jordbruksdepartementet tagit upp vissa frågor om handläggningen enligt naturvårdslagstiftningen m. m., frågor som även tagits upp i det nu behandlade motionsyrkandet. Enligt vad utskottet erfarit kommer riksdagen att föreläggas förslag om vissa ändringar i denna lagstiftning. Eftersom sålunda ett arbete om handläggningsordning m. m. i naturvårdsärenden pågår inom regeringens kansli finner utskottet det inte lämpligt att föreslå riksdagen att tillstyrka motionen 1978/79:2698 (m) yrkandet 3.

Yrkandet 4 i den nu behandlade motionen innebär att riksdagen skall besluta att berörda markägare tillerkänns skäligen ersättning för det intrång som bildandet av tillfälliga naturreservat medför. I naturvårdslagen intagna ersättningsbestämmelser medger att ersättning i vissa fall kan utgå för område som skyddats interimistiskt enligt naturvårdslagen. Enligt utskottets mening finns inte tillräcklig anledning för riksdagen att besluta om ändring av ersättningsreglerna i den nu aktuella frågan. Motionen 1978/79:2698 (m) yrkandet 4 avstyrks sålunda.

Ett riksdagens uttalande om att *ersättningsmark* skall garanteras berörda markägare vid bildandet av naturreservat m. m. begärs i motionen 1978/79:2698 (m) yrkandet 5. I motionen 1978/79:487 (c) föreslås riksdagen besluta uttala att statlig ersättningsmark skall erbjudas markägare som tvingas avstå mark till naturreservat m. m.

När naturreservat bildas har fastighetsägare rätt till ersättning av kronan i vissa fall. I fråga om ersättning gäller expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar om avvikande bestämmelse inte meddelas i naturvårdslagen. I expropriationslagen (2 kap. 12 §) har angivits att expropriationstillstånd inte skall meddelas om ändamålet lämpligen bör tillgodoses på annat sätt. Denna regel har ansetts vara ett uttryck för en princip om att frivilliga uppgörelser först bör undersökas innan expropriation sker. Detta innebär inte någon skyldighet för den exproprierande att söka tillhandahålla ersättningsmark.

Med anledning av motionärernas förslag om att statlig ersättningsmark skall garanteras vill utskottet vidhålla sin tidigare (CU 1977/78:1y) uttalade mening att en allmän princip bör vara att staten vid expropriation inte skall ha att följa särskilda kompensationsgrunder. Denna uppfattning delades av försvarsutskottet (FöU 1977/78:11). Riksdagen följde förslaget. Civilutskottet vill därutöver framhålla vikten av att rimliga avvägningar görs så att det blir möjligt att tillgodose såväl de arcella näringarnas som naturvårdens intressen i de fall då konflikter dem emellan föreligger. Utskottet är inte berett föreslå riksdagen göra ett i motionerna 1978/79:487 (c) och 2698 (m) yrkandet 5 begärt uttalande om ersättningsmark.

Frågan om skydd för våra *våtmarker* behandlas i motionen 1979/80:42 (m). I motionen hemställs att riksdagen hos regeringen begär att i den fortsatta

fysiska riksplaneringen särskilda våtmarksområden bevaras, att värdet med naturreservat inte får äventyras genom otillräckliga bestämmelser samt att särskilda medel avsätts så att det blir möjligt att på ett tillfredsställande sätt säkerställa våtmarksområdena.

I propositionen 1978/79:110 om riktlinjer för skogspolitiken, m. m., anför dåvarande jordbruksministern (s. 54) att naturvårdsverket inlett en inventering av landets våtmarker. I avvaktan på att denna inventering avslutas avses införas en generell skyldighet att via skogsvårdsstyrelsen anmäla våtmarksdikning till länsstyrelsen för samråd enligt naturvårdslagen. En första etapp av naturvårdsverkets inventering har redovisats under år 1979. Verket har också utarbetat en plan för fortsatt utredning om våtmarkerna. Enligt rapporten Hushållning med mark och vatten 2 (SOU 1979:54) kommer naturvårdsverkets fortsatta våtmarksutredning och pågående inventeringar av olika energikällor med anknytning till våtmarker att ge underlag för mer konkreta avvägningar mellan olika intressen. Utskottet finner det därför inte lämpligt att nu ta ställning till hur skyddet för våtmarkerna skall utformas. Motionen 1979/80:42 (m) avstyrks med hänvisning till det anförda.

3.6.2 Skifferbrytning

En utredning om skifferbrytningens miljömässiga konsekvenser begärs i motionen 1978/79:2406 (c) yrkandet II.4.C. Brytning av uran anses inte böra få ske, något som bör ges regeringen till känna.

I industriverkets utredning Alunskiffer (SIND PM 1978:2) behandlas frågan om brytning av alunskiffer i Sverige. Enligt vad som framgår av propositionen (s. 50) övervägs utredningen inom regeringskansliet. Vidare hänvisas i propositionen i samband med redovisningen beträffande Sydbilningen (s. 63) till ett uttalande i propositionen 1978/79:115 om riktlinjer för energipolitiken enligt vilket en utredning bör tillkallas för att studera och utvärdera hittills genomförda undersökningar beträffande skifferbrytning. En sådan utredning avses få i uppdrag att undersöka hur en miljömässigt acceptabel skifferbrytning, om en sådan blir aktuell, skall kunna åstadkommas.

Yrkandet II.4.C i motionen 1978/79:2406 (c) om en utredning av skifferbrytningens miljömässiga konsekvenser får anses tillgodosett. Enligt vad utskottet sedermera erfarit kommer utredningen att tillkallas efter folkomröstningen i kärnkraftsfrågan.

3.6.3 Kraftledning

I motionen 1978/79:2079 (c) begärs att förslag med innebörd att statsmakternas godkännande erfordras för slutande av avtal om ledningssträckningar för fasta leveranser av elkraft med andra länder. Motionärerna

crinrar om att det norska Stortinget hade att godkänna ett avtal om elkraftsleverans mellan Ritssem i Sverige och Skjomen i Norge medan i Sverige ett motsvarande godkännande av riksdagen inte var erforderligt. Den svenska regeringen fick ta ställning till ärendet först som koncessionsärende. Enligt motionärerna bör statsmakterna få möjlighet att ta ställning till de grundläggande avtalen, ett inflytande som bör avse såväl ledningssträckningar som fasta leveranser av elkraft, där köparen styr avtalets utnyttjande. Övergångsbestämmelser kan behövas för redan ingångna avtal med grannländerna beträffande ledningar och fasta leveranser av elkraft.

Som framgår av propositionen (s. 48-49) har frågan om kraftledningarnas behandling i den fysiska riksplaneringen tidigare behandlats av riksdagen. En rapport Kraftledningar i fysisk planering har utarbetats. I rapporten föreslås utökat samråd mellan kraftföretag, länsstyrelse och kommun om planering av kraftledningar. I den allmänna promemorian och i vissa av länsbesluten har regeringen anfört att ytterligare samråd mellan kraftföretagen och berörda kommuner, länsstyrelser och övriga länsmyndigheter erfordras beträffande mark för kraftledningar. Härvid bör den handläggningsordning som föreslås i rapporten kunna tjäna som vägledning.

Frågan om kraftledningarnas behandling tas upp i den s. k. PBL-utredningens betänkande Ny plan- och bygglag (SOU 1979:65 och 66 s. 606, 685, 855). I syfte att uppnå en bättre samordning mellan beslut enligt plan- och bygglagen å ena sidan och koncessionsprövningen enligt ellagen å den andra föreslås i utredningen en ändring i sistnämnda lag av innebörden att i denna bör införas en bestämmelse om att koncession inte får meddelas till en kraftledning om detta skulle strida mot en detaljplan eller ett markförordnande.

I rapporten Mark och vatten 2 (SOU 1979:54 o. 55) anförs att det är väsentligt att erforderliga markreservationer görs i den kommunala planeringen för utbyggnader av stamlinjenätet och att bl. a. planverket i en redovisning till regeringen redovisar kraftledningar som är av intresse från rikssynpunkt.

I propositionen 1978/79:115 om riktlinjer för energipolitiken (bil. 1 s. 243) anförs att det kan bli erforderligt att göra ändringar i lagen (1902:71) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen) och att denna fråga övervägs i regeringskansliet.

Statens industriverk (SIND) har för avsikt att inom kort lämna regeringen förslag om ändringar i ellagen i syfte att uppnå en ytterligare samordning av denna lagstiftning med samhällsplaneringen i övrigt.

Frågorna om kraftledningarnas behandling i den fysiska planeringen har tagits upp av riksdagen vid ett flertal tillfällen – av civilutskottet senast år 1979. Som framgår ovan har dessa frågor därefter och från delvis nya utgångspunkter övervägts även i andra sammanhang. Frågor om ändring av ellagen kommer att övervägas i regeringens kansli. Det syns lämpligt att i detta sammanhang även behandlas den i motionen 1978/79:2079 (c)

upptagna frågan om i vilken ordning statsmakterna skall besluta om avtal om fasta leveranser av elkraft med andra länder m. m. Vad utskottet nu anfört innebär inte att utskottet uttalat sig för att sådana avtal skall underställas riksdagen. De förordade övervägandena kommer att ge ytterligare underlag för ställningstaganden i frågan. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.6.4 Fjällområden i Malung och Älvdalen

Planeringen av fjällområdena i Malungs och Älvdalens kommuner tas upp i motionen 1978/79:2701 (s). Motionärerna anser det omotiverat att generalplan upprättas för området samt finner det nödvändigt att byggandet inom området kan fortsättas enligt redan fastställda detaljplaner och att sådana planer kan fastställas i avvaktan på att generalplaner färdigställs.

I regeringens beslut om utgångspunkterna för det fortsatta arbetet med den fysiska riksplaneringen inom Kopparbergs län anges (prop. bil. 2 s. 114) att länsstyrelsen senast år 1980 efter samråd med planverket och naturvårdsverket skall redovisa om den fortsatta planeringen i något eller några fjällområden bör ske i generalplanens form. Något beslut om att generalplan skall upprättas har sålunda inte fattats.

Enligt regeringens ovan nämnda beslut (prop. bil. 2 s. 113) bör en översyn av helt eller delvis outnyttjade detaljplaner övervägas som ett led i strävandena att tillgodose friluftslivets intressen. Uttalandet, som återkommer i flera länsbeslut, har emellertid angetts innebära en rekommendation till länsstyrelserna att ta upp diskussioner med kommunerna om möjligheterna att på frivillig väg genom förhandlingar med markägarna få till stånd en omprövning av vissa fastställda planer. Denna precisering av uttalandet får anses ha undanröjt motionärernas farhågor för ett stopp för byggandet inom vissa områden i Malungs och Älvdalens kommuner.

Ett tillkännagivande enligt förslaget i motionen 1978/79:2701 (s) är sålunda inte erforderligt.

3.6.5 Skarpnäcksfältet m. m.

Det i motionen 1978/79:2077 (c) yrkandet 3 framförda förslaget om en riksdagens begäran om att regeringen tar initiativ till förhandlingar med Stockholms kommun i syfte att uppskjuta nuvarande planer på att exploatera Skarpnäcksfältet och angränsande områden avstyrks med hänvisning till den kompetensfördelning som enligt byggnadslagstiftningen föreligger i planfrågor.

Utifrån nämnda förhållanden föreslås i motionens yrkanden 1 och 2 ytterligare inventeringar m. m. Enligt utskottets mening finns det nu inte anledning för riksdagen att påkalla sådana åtgärder.

3.7 Övrigt

Utskottet har inte funnit anledning att för egen del ta ställning till vad i övrigt anförs till regeringsprotokollet och som riksdagen beretts tillfälle att ta del av. Redovisningen i dessa delar bör läggas till handlingarna.

3.8 Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *vissa principiella frågor* att riksdagen avslår motionerna 1978/79:2462 yrkandet 2 samt 1979/80:40 och 44 yrkandet 2.
2. *beträffande anspråken på kommunala planeringsinsatser* att riksdagen avslår motionerna 1978/79:2700 yrkandet 4 och 1979/80:38 båda i motsvarande del.
3. *beträffande riktlinjer för hushållning med jordbruksmark* att riksdagen med bifall till regeringens förslag, med anledning av motionerna 1978/79:2700 yrkandet 1 och 1979/80:11 samt med avslag på motionerna 1978/79:2699, 1979/80:1 och 44 yrkandet 1 a godkänner vad i regeringsprotokollet förordats och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
4. *beträffande riktlinjer för fritidsbebyggelse* att riksdagen med avslag på motionerna 1978/79:2699 i motsvarande del samt 1979/80:1 i motsvarande del, 2 och 44 yrkandet 1 b godkänner vad i regeringsprotokollet förordats.
5. *beträffande utformningen av vissa länsbeslut* att riksdagen avslår motionerna 1978/79:2462 yrkandet 3, 2465 yrkandet 6, 2699 i ovan inte behandlad del, 2703, 2704 samt 1979/80:12, 38 i motsvarande del och 41.
6. *beträffande utbyggnad av nedre Västerdalälven* att riksdagen med anledning av motionerna 1978/79:2702 samt 1979/80:39 och 43 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
7. *beträffande utredning om vattenkraften i södra Sverige* att riksdagen avslår motionen 1979/80:37 i motsvarande del.
8. *beträffande prövningen av utbyggnad av Rotnaälven m. m.* att riksdagen avslår motionen 1979/80:37 i motsvarande del.
9. *beträffande effektutbyggnader i Indalsälven* att riksdagen avslår motionen 1978/79:2406 yrkandet II.6.N.
10. *beträffande planeringen på Hogdalsnäset* att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
11. *beträffande planeringen i Skåne* att riksdagen
  - a. avslår motionen 1978/79:2700 yrkandet 2,
  - b. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om redovisning till riksdagen m. m.,

12. beträffande *planeringen på Sydbillingen* att riksdagen avslår motionerna 1978/79:2698 yrkandena 1 och 2 samt 1979/80:13.
13. beträffande *de regionalpolitiska riktlinjerna, m. m.*, att riksdagen avslår motionen 1978/79:2700 yrkandet 3 och yrkandet 4 i motsvarande del.
14. beträffande *vägningar mellan den fysiska riksplaneringen och statliga regionalpolitiska riktlinjer* att riksdagen avslår motionen 1978/79:38 i motsvarande del.
15. beträffande *grunderna för samordning av vissa riksintressen* att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
16. beträffande *naturvårdslagstiftningen m. m.* att riksdagen avslår motionen 1978/79:2698 yrkandena 3 och 4.
17. beträffande *ersättningsmark* att riksdagen avslår motionerna 1978/79:487 och 2698 yrkandet 5.
18. beträffande *våmarker* att riksdagen avslår motionen 1979/80:42.
19. beträffande *skifferbrytning* att riksdagen avslår motionen 1978/79:2406 yrkandet II.4.C.
20. beträffande *planering för kraftledning* att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2079 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
21. beträffande *fjällområden i Malung och Älvdalen* att riksdagen avslår motionen 1978/79:2701.
22. beträffande *Skarpnäcksfältet m. m.* att riksdagen avslår motionen 1978/79:2077.
23. beträffande *regeringens redovisning i övrigt* att riksdagen lägger propositionen 1978/79:213 i motsvarande del till handlingarna.

Stockholm den 4 december 1979

På civilutskottets vägnar
KJELL A. MATSSON

Närvarande: Kjell A. Mattsson (c), Per Bergman (s), Rolf Dahlberg (m), Oskar Lindkvist (s), Karin Ahrland (fp), Lars Henrikson (s), Knut Billing (m), Thure Jädestig (s), Maj-Lis Landberg (s), Birgitta Dahl (s), Sven Eric Åkerfeldt (c), Magnus Persson (s), Bertil Dahlén (fp), Jan Eric Virgin (m) och Kerstin Andersson i Hjärtum (c).

Reservationer

1 Västerdalälven

Rolf Dahlberg, Knut Billing och Jan Eric Virgin (alla m) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 14 som börjar "Enligt utskottets" och slutar "till känna" bort lyda:

Enligt utskottets mening har inga nya omständigheter framkommit som föranleder en ändring av riksdagens tidigare beslut. Det måste anses principiellt olämpligt att ta ställning till förslag om ändrade riktlinjer för vattenkraftsutbyggnaden på grund av ensidigt på bevarandebestämmelserna riktade argument och sålunda utan avsedd vägning mot energiproduktionsbestämmelserna. Motionerna avstyrks därför.

Det bör noteras att allmänna planeringssynpunkter kan komma in i tillståndsövervägandena även beträffande älvsträckor som riksdagen inte undantagit från utbyggnad.

dels utskottet under 6 bort hemställa:

6. beträffande *utbyggnad av nedre Västerdalälven* att riksdagen avslår motionerna 1978/79:2702 samt 1979/80:39 och 43.

2 Kymmens kraftverk

Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl och Magnus Persson (alla s) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 16 som börjar "Utskottet noterar" och slutar "förordat utredningsmaterial" bort lyda:

Sett utifrån allmänna planeringssynpunkter är, enligt utskottets mening, det ansökta företaget av så begränsat värde för elproduktionen att detta inte kan väga upp de skador som uppstår. Frågan om företagets genomförande får också ses i ett större sammanhang. Med hänsyn därtill bör motionsförslaget i denna del tillgodoses. För att få enhetligt utformade riktlinjer bör detta ske på sådant sätt att riksdagen för in det berörda området bland de vattendrag som undantagits från utbyggnad.

dels utskottet under 8 bort hemställa

8. beträffande *utbyggnad av Kymmens kraftverk m. m.* att riksdagen med anledning av motionen 1979/80:37 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3 Hogdalsnäset

Karin Ahrland (fp) och Bertil Dahlén (fp) som anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 16 som börjar "I propositionen" och slutar "till känna" bort lyda:

Vad som anförts till regeringsprotokollet har inte gett utskottet anledning till erinran.

dels utskottet under 10 bort hemställa:

10. beträffande *planeringen på Hogdalsnäset* att riksdagen lägger propositionen 1978/79:213 i motsvarande del till handlingarna.

4 Vallhamn

Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl och Magnus Persson (alla s) anser att

dels utskottet efter det stycke på s. 29 som börjar "Utifrån nämnda" och slutar "sådana åtgärder" bort anföra:

3.6.6 Vallhamn

Regeringen har i det till länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län riktade beslutet den 1 mars 1979 (prop. bilaga 2 s. 84) bl. a. uttalat att överväganden om utbyggnad av hamnverksamheten i Vallhamn bör avvakta de ställningstaganden som kommer att göras i en samordnad hamnplanering.

Regeringen har den 13 september 1979 fastställt ett förslag till ändring av gällande stadsplan som medger viss utvidgning av hamnen. Huvudsyftet har (interpellationssvar den 16 november 1979) angetts vara att möjliggöra en rationell godshantering inom ramen för pågående verksamhet.

Enligt utskottets mening måste fastställelsen av förslaget till ändring av gällande stadsplan anses stå i strid med uttalandena i länsbeslutet – uttalanden som i sig är välmotiverade och riktiga. Det bör därför klart slås fast att fastställelsen inte får tas till intäkt för att ytterligare utvidgningar kan göras. Regeringen bör vidare söka initiera fortsatta planöverväganden som i görligaste mån begränsar effekterna av de skador som fastställelsen medfört.

dels utskottet under 23 bort hemställa

23. beträffande *regeringens redovisning i övrigt* att riksdagen
  - a. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om planfrågor i Vallhamn.
  - b. lägga propositionen 1978/79:213 i här inte behandlade delar till handlingarna.

Innehåll

1	Propositionen	1
2	Motionerna	1
3	Utskottet	5
3.1	Allmänna synpunkter	5
3.2	Förslag om anpassning, förtydligande och ändring i riktlinjer m. m.	7
3.2.1	Jordbruksmark	7
3.2.2	Fritidsbebyggelse	9
3.2.3	Vattenkraft	12
3.3	De fem särskilda redovisningsområdena	16
3.3.1	Hogdalsnäset	16
3.3.2	Skåne	18
3.3.3	Sydbillingen	21
3.3.4	Vänerområdet och Bråvikenområden	22
3.4	Tätortsutveckling	23
3.5	Primära rekreationsområden	25
3.6	Särskilda frågor	25
3.6.1	Naturvårdsfrågor m. m.	25
3.6.2	Skifferbrytning	27
3.6.3	Elledning	27
3.6.4	Fjällområden i Malung och Älvdalen	29
3.6.5	Skarpnäcksfältet m. m.	29
3.7	Övrigt	30
3.8	Hemställan	30
	Reservationer	32
1	Västerdalälven (m)	32
2	Kymmens kraftverk (s)	32
3	Hogdalsnäset (fp)	33
4	Vallhamn (s)	33

*Bilaga***Motionsyrkandenas behandling**

Motion (nr)	Yrkande	Utskottets yttrande (s)	Utskottets hemställan (punkt)	Reservation (nr)
1978/79:487		26	17	
2077	1-3	29	22	
2079		27, 28	20	
2406	H.4.C	27	19	
	H.6.N	16	9	
2462	2	5	1	
	3	12	5	
2465	6	11	5	
2698	1	22	12	
	2	22	12	
	3	25	16	
	4	26	16	
	5	26	17	
2699		8, 10, 11	3, 4, 5	
2700	1	7	3	
	2	19	11 a	
	3	24	13	
	4	7, 24	2, 13	
2701		29	21	
2702		12	6	1
2703		12	5	
2704		12	5	
1979/80:1		8, 10	3, 4	
2		10	4	
11		7	3	
12		12	5	
13		22	12	
37		14	7, 8	2
38	1	7, 12, 24	2, 5, 14	
	2		2	
	3	24	2	
39		12	6	1
40		7	1	
41		12	5	
42	1-3	26	18	
43		12	6	1

Motion (nr)	Yrkande	Utskottets yttrande (s)	Utskottets hemställan (punkt)	Reservation (nr)
44	1 a	8	3	
	1 b	10	4	
	2	5	1	